

УДК 37.013.42
ББК 74.204.2

*Схвалено до друку Вченою радою
Інституту психологи та соціальної педагогіки Київського університету
імені Бориса Грінченка (протокол № 8 від 25 квітня 2012 року)*

Редакційна колегія:

Хоружа Л.Л., доктор педагогічних наук, професор
Лактіонова Г.М., доктор педагогічних наук, професор
Безпалько О.В., доктор педагогічних наук, професор
Веретенко Т.Г., кандидат педагогічних наук, професор
Буйницька О.П., кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасна сім'я та соціальні інституції: шляхи партнерської взаємодії:
матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [редкол. •
Л.Л. Хоружа, Г.М. Лактіонова, О.В. Безпалько та ін.]. - К. : Київський
університет імені Бориса Грінченка, 2012. - 192 с.

Матеріали висвітлюють теоретичні та практичні аспекти соціально-педагогічної роботи з сім'єю у різних соціальних інституціях, акцентується увага на особливостях сучасної сім'ї як домінуючого соціалізуючого середовища особистості.

Для науковців, аспірантів, педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців соціальної сфери.

УДК 37.013.42
ББК 74.204.2

ПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Острянко Т.С.

м. Чернігів

Процес становлення успішної особистості відбувається завдяки найбільш впливовим соціальним інститутам - сім'ї і школі. На сучасному етапі розвитку суспільства сім'я залишається головним інститутом формування соціально компетентної особистості. Проте, в останні роки соціальний інститут сім'ї відчуває серйозну кризу, що негативно позначається на становищі сім'ї та розвитку дітей у ній. Взаємодія навчального закладу з сім'єю учнів є невід'ємною складовою комплексного підходу у вихованні особистості. Школа має забезпечити якісне надання своєчасної кваліфікованої допомоги і підтримки батькам та опікунам. За таких обставин актуалізується вивчення діяльності шкільного соціального педагога, його ролі в організації ефективної взаємодії з батьками учнів задля налагодження систематичного соціально-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу.

Питання методики роботи соціального педагога з сім'єю вивчали Н. Краснова, Л. Харченко, З. Зайцева, І. Зверева, С. Хлебик, Л. Коваль; змісту соціально-педагогічних технологій роботи соціального педагога з батьками присвятили свої роботи А. Капська, Л. Завацька, Є. Холостова, С. Харченко, С. Литвиненко; сутність, форми та методи взаємодії шкільного соціального педагога з батьками визначені у роботах І. Трубавіної, О. Безпалько, А. Конончук, Н. Сейко, І. Козубовської, Ф. Мустаєвої, Т. Кравченко, Т. Репнової, Л. Алексєєвої; роботу соціального педагога з різними категоріями сімей схарактеризовано у публікаціях І. Зверєвої, Л. Повалій, О. Вяхіревої, Т. Гончарової, В. Вершиніна; окремі аспекти впливу спільної діяльності сім'ї та школи на виховання учнів, а також шляхи розвитку взаємодії сім'ї та школи відображено у дослідженнях В. Бочарової, Б. Вольфова. Л. Назаренко.

Вибір форм та методів роботи соціального педагога з батьками учнів залежить від структури сім'ї, її потреб, проблем, взаємин, які склалися в сім'ї та її оточенні [7, 19]. Успіх у цій справі багато в чому залежить від характеру взаємовідносин, які складаються між фахівцем та батьками учнів. Тому **метою** публікації є характеристика сутності взаємодії соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з батьками учнів у контексті реалізації функцій його професійної діяльності.

Реалізація цієї мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- показати координуючу роль соціального педагога у роботі з батьками;
- визначити умови взаємодії шкільного соціального педагога з батьками учнів.

Організація роботи з сім'єю учнів є одним з головних напрямків діяльності соціального педагога. Фахівець спрямовує свої зусилля на формування психолого-педагогічної культури батьків, а також на створення та покращення емоційного клімату в сім'ї.

Даний напрям діяльності фахівця передбачає залучення батьків до участі у реалізації освітніх програм, розв'язання завдань, пов'язаних з вихованням та навчанням учнів, участь у роботі опікунської ради та батьківського комітету, налагодження контактів з сім'ями, які потребують особливої уваги (неблагополучні сім'ї, сім'ї з низьким рівнем педагогічної культури тощо), а також сприяння організації соціально корисної діяльності і розширення співпраці дітей і дорослих.

Співробітництво соціального педагога з батьками учнів слід розглядати на двох рівнях: 1) партнерство соціального педагога і батьків у вихованні дитини; 2) надання сім'ям соціально-педагогічної та психологічної допомоги.

Задля успішного співробітництва соціального педагога з батьками слід визначити необхідні умови. *Першою* умовою є формування єдиних вимог навчального закладу і сім'ї до учня. При неспівпадінні стилів виховання цих двох інститутів знижується ефективність соціально-педагогічної діяльності, а також з'являються ускладнення та непорозуміння у взаємовідносинах соціального педагога з батьками учнів. *Другою* умовою є забезпечення, з одного боку, активної участі батьків у навчально-виховному процесі, а з іншого - роботи соціального педагога щодо підвищення педагогічної культури батьків. Реалізація даної умови забезпечить тісні та систематичні контакти у здійсненні виховного впливу на дітей. Забезпечення чітко організованої системної взаємодії є *третьою* педагогічною умовою. Загальноосвітній навчальний заклад виступає основним соціально-педагогічним осередком для здійснення цієї взаємодії, оскільки саме в ньому учні проводять значну частину свого часу. Тому, як базове середовище, діяльність школи має бути спрямована на розвиток взаємодії усіх суб'єктів виховання, а соціальний педагог - виступати координатором їхніх дій та взаємовідносин. Дана умова передбачає визначення сутності професійної взаємодії соціального педагога з батьками та їхнє повноцінне включення у його діяльність, оскільки їхня участь сприяє повноцінній соціалізації учнів. Виконання даної умови вимагає від соціального педагога високої організаційної культури. *Четвертою* умовою є розробка системи організаційних форм взаємодії соціального педагога з батьками. Вона забезпечує узгодженість дій та швидкість прийняття рішень. Форма організації співпраці соціального педагога з батьками має бути стійка, системна, цілісна.

Реалізація зазначених умов, які є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими, сприяє ефективному забезпеченню організації співробітництва соціального педагога з батьками у школі.

Зміст соціально-педагогічної роботи з батьками розкривається в контексті реалізації фахівцем основних функцій: діагностичної, прогностичної, консультаційної, профілактичної, охоронно-захисної, організаційної.

Циклограма діяльності соціального педагога має передбачати різні аспекти взаємодії навчального закладу й батьківського активу. Організація взаємодії з батьками повинна знаходити своє відображення як на етапі планування роботи (річний план роботи соціального педагога, тематичний план тощо), так і у підсумку здійснення планових заходів. Фіксація результатів взаємодії з батьками - основа системності у організації цієї роботи, коли діяльність спирається на попередній досвід.

Діагностика сім'ї - постійно присутній елемент діяльності соціального педагога [2, 19]. Вона здійснюється як у школі, так і за місцем проживання дитини. Збір докладної інформації про сім'ю допомагає соціальному педагогу організувати адекватну супровідну, просвітницьку та профілактичну роботу [1, 166], а також стане у нагоді при визначенні й розробці програми соціально-педагогічної роботи з батьками учнів, конкретною сім'єю; виборі методів та форм роботи, прогнозуванні результатів такого співробітництва. Прогностична функція виконується на передбачення криз, проблем сім'ї, пов'язаних із її функціонуванням та розвитком [8, 169].

Консультавання у більшості випадків організовується за запитом з боку батьків. Однак, в практичній діяльності часто-густо трапляються ситуації, коли соціальний педагог вдається до консультації, не чекаючи звернень, залучаючи за потребою психолога, медичного працівника, юриста та ін. Це вимагає від фахівця високих професіональних умінь у залученні батьків до діалогу з ним. Консультації з батьками корисні як для них самих, так і для соціального педагога [5, 65].

У науковій літературі виокремлюється «консультаційно-просвітницька» робота соціального педагога, яка проводиться з батьками з метою залучення сім'ї до супровідної діяльності дитини в процесі шкільного навчання. При цьому соціальний педагог не просто консультує батьків з питань, які їх турбують, але й водночас передає значимі, актуальні для них знання: ознайомлення батьків з метою та завданнями навчально-виховного процесу, організація «університету» батьківських знань - всеобучу з психолого-педагогічних питань, педагогічна пропаганда.

Реалізація попереджувально-профілактичної функції полягає у врахуванні соціальних, правових, психологічних і педагогічних механізмів попередження і подолання негативних явищ, конфліктних ситуацій, спроможних здійснити антипедагогічний вплив на дитину, і розробки на основі зібраної інформації, комплексу заходів, які запобігають розвитку негативних тенденцій, їх впливу на сім'ю [3, 94]. Соціальний педагог здійснює профілактику сімейних дисфункцій, сприяє налагодженню сімейних комунікацій.

Соціальний педагог залучає до співпраці у цьому напрямі волонтерів громадських організацій, соціальних служб, спеціалістів медичних установ.

Організація соціального патронажу сім'ї є одним із напрямків роботи школи щодо охорони дитинства [б, 17]. Саме соціальний педагог є тим фахівцем, який перебуває у первинному постійному контакті з сім'єю, організовує систему супровідної роботи, залучає інших фахівців необхідних служб, установ задля захисту інтересів і прав дитини. Правильна організація соціального патронажу сім'ї допоможе сформувати соціально-педагогічну компетенцію батьків, створити сприятливі умови виховання дитини відповідно до її віку, індивідуальних особливостей та потреб [4, 38].

Таким чином, цілеспрямована робота з батьками учнів є соціально значущою діяльністю шкільного соціального педагога. Налагодження співробітництва соціального педагога з батьками учнів є запорукою вирішення завдань по розширенню діапазону впливу на сім'ї, які потребують допомоги та підтримки (неблагополучні сім'ї, сім'ї, які опинились у складних життєвих обставинах, сім'ї з низьким виховним потенціалом та ін.), сприяння підвищенню педагогічної культури батьків; профілактики негативних проявів виховання у сім'ї.

Організуючи співробітництво з батьками, соціальний педагог виступає як посередник між батьками та дитиною, спрямовуючи у конструктивне русло вплив батьків на дітей, допомагає створенню сприятливих умов для виховання підростаючого покоління у сім'ї та школі. Крім того, він є координатором виховних зусиль школи та інших інституцій, які беруть участь у навчально-виховному процесі та здійснюють соціально-педагогічний патронаж. Організація взаємодії суб'єктів цієї діяльності має носити системний характер задля досягнення максимального виховного ефекту.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробці моделі системної роботи соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

Список використаних джерел:

1. Абетка соціального педагога / [уклад. В.В. Волканова]. - Х.: Основа, 2011. - 235 с.
2. Волканова В. Абетка соціального педагога / В. Волканова // Соціальний педагог. - 2012. - № 2. - С. 63.
3. Лодкина Т.В. Социальная педагогика. Защита семьи и детства : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Лодкина Т.В. - 4-е изд., стер. - М.: Академия, 2009. - 208 с.
4. Луковська С. Модель роботи соціального педагога. Система соціального патронажу сім'ї/ С. Луковська // Соціальний педагог. - 2009. - № 1. - С. 37-54.
5. Моїсеєнко К. Професійна діяльність соціального педагога: метод, посіб. / Моїсеєнко К. - К.: Шк. світ, 2009. - 120 с.

6. Репнова Т.П. Соціальний патронаж сім'ї / Т.П. Репнова // Практична психологія та соціальна робота. - 2008. - № 10. - С. 15-31.

7. Соціальний педагог / [упоряд.: Т. Шаповал, Т. Гончаренко]. - К.: Шкіл, світ, 2006. - 80 с.

8. Трубавіна І. Функції і роль соціального педагога в роботі з сім'єю (позиції родиноцентричного підходу) / І. Трубавіна // Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф, (Черкаси, 2008). - Черкаси [б. в.], 2008. - С. 168-171.